

*ПІДЛЕПИЧ Т. Р., магістрантка
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

ПРОБЛЕМА КІЛЬКІСНО-ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА

Національне багатство являє собою лакмусовий папірець, який виражає показник стану економіки. Масштабність цього макроекономічного поняття обумовлена передовсім великим обсягом облікових компонентів та непростого системою виміру. Стратегічне завдання для України вимагає детального аналізу та розчленування економічного потенціалу для подальшого розвитку та зростання, що неабияк стає актуальним на сьогодні. Безперечно, у вимірній площині національного багатства можна прослідкувати рівень економічного розвитку тих, чи тих країн, їх позицію з точки зору всесвітнього погляду. Для характеристики макроекономічного показника постає низка питань, що спираються на кількісні та якісні тональності у вимірному представленні. Відсутність системного дослідження національного багатства унеможлиблює оцінювати стан розвитку країни в повному обсязі та представити подальший план економічного зростання.

Національне багатство (НБ) – це сукупність матеріальних і нематеріальних благ, нагромаджений запас яких створювався протягом усієї історії існування господарської діяльності певної нації; важливий критерій могутності та потенційних можливостей держави [1, с. 525]. На сьогодні, на жаль, немає єдиної класифікації, яка б уміщувала всі елементи НБ та виокремлювала ознаки, за якими ми могли оцінити стан тієї чи тієї держави, її економічний розвиток та потенціал. Якісні та кількісні показники постійно деформуються та потребують щоденного доопрацювання та уточнення.

Серед тих, хто вніс значний внесок у визначення поняття національного багатства, слід назвати В. Петті, який одним з перших у XVII ст. представив його як суму накопичених матеріальних цінностей. Він вперше здійснив підрахунки національного багатства Англії. Хоч у своїх підрахунках В. Петті знехтував часткою нагромадженого багатства, яка іде на капіталовкладення – у будівлі, устаткування, на поліпшення землі тощо, але його починання стали джерелом сучасної системи національних рахунків, що дозволяють в узагальненій формі судити з певним ступенем точності про обсяг виробництва в певній країні, про те, як вироблена продукція розподіляється на споживання, нагромадження та експорт, які доходи основних класів і груп у суспільстві та ін. [5, с. 58].

Батько класичної економічної науки А. Сміт, на відміну від своїх попередників, вважав, що національне багатство створюється не лише у сільському господарстві, а й у промисловості. На думку А. Сміта, основними джерелами національного багатства є технічний прогрес (економія праці) і ощадливість (економія продукту праці). Це визначення є також звуженим, оскільки нематеріальний елемент національного багатства не розглядався взагалі.

Вагомий внесок у розуміння національного багатства зробив Фрідріх Ліст, який вважав, що справжнє багатство нації полягає не у кількості мінових вартостей, а у рівні розвитку продуктивних сил. На його думку, створювати і примножувати суспільне багатство можна не тільки через індивідуальну діяльність людей, а й за допомогою єдиного, цілого, розумово і матеріально взаємодіючого об'єднання людей – нації, яка є результатом попереднього розвитку багатьох поколінь [1, с. 526].

Лише у 1996 р. колектив науковців РВПС України НАН України під керівництвом д.е.н. Дорогунцова С. І. виконав комплексне дослідження національного багатства України. На їхню думку, «національне багатство – це власність країни в межах її кордонів і виключної (економічної) морської зони, а також позитивне сальдо платіжного балансу, її майно за кордоном» [2, с. 6].

Структура національного багатства за Дорогунцовим С. І. така:

1) природно-ресурсний потенціал (мінерально-сировинні, паливно-енергетичні, земельні, водні, лісові, рослинні, фауністичні, рекреаційні ресурси);

2) матеріально-речовий потенціал виробничої сфери (промисловість, сільське і лісове господарство, транспорт, зв'язок, будівництво, торгівля і громадське харчування, матеріально-технічне постачання, заготівлі, інші галузі матеріального виробництва);

3) матеріально-речовий потенціал невиробничої сфери (житлове і комунальне господарство, побутове обслуговування, охорона здоров'я, фізична культура, соціальне забезпечення, освіта, культура, мистецтво, наука і наукове обслуговування, інші невиробничі галузі);

4) матеріально-речовий потенціал воєнної сфери і цивільної оборони (основні фонди і обігові засоби воєнно-промислового комплексу);

5) золото й інші дорогоцінні метали, коштовне каміння та валютні запаси (Державні валютні фонди дорогоцінні метали, каміння);

6) об'єкти власності за кордоном (будівлі, споруди, обладнання посольств, представництв України, а також об'єкти приватної власності українських громадян за кордоном та їх інвалютні вклади в зарубіжних банках);

7) особисте майно громадян (предмети культурно-побутового і господарського призначення);

8) нематеріальні елементи (демографічний, інформаційний, освітній потенціал, інтелектуальна власність, сукупна робоча сила, пам'ятки історії та культури, заклади культу);

9) сальдо платіжного балансу (різниця між вартістю експортних товарів, послуг, капіталів і таких же імпортних надходжень) [2].

На думку М. Квак, структуру національного багатства потрібно розглядати дещо укрупнено за такими блоками: людський, природно-ресурсний, нематеріальний або неречовий та матеріально-речовий. Вона включає до матеріально-речової частини національного багатства матеріально-речовий потенціал виробничої, невиробничої, воєнної сфер і цивільної оборони, золото, дорогоцінні метали, коштовне каміння, об'єкти власності за кордоном, особисте майно населення. До природно-ресурсного блоку національного багатства – всі види природних ресурсів (земельні, паливно-енергетичні, мінерально-сировинні, водні, лісові тощо). До людського потенціалу національного багатства – робочу силу, людський капітал та людський інтелектуальний потенціал. За переконанням М. Квак, нематеріальне або неречове багатство включає науково-технічний, культурний, освітній потенціали, інформаційні ресурси та потенціал здоров'я нації [1, с. 528].

Слід зазначити, що постіндустріальне суспільство демонструє нам деформовані межі компонентів НБ. Прослідковуються дифузійні процеси на граничній межі кожного з елементів та їх видозмінені показники й характеристики, що ускладнює можливість підрахунку та ведення обліку НБ. Дедалі більшої популярності у світі набувають результати обчислень обсягів НБ фахівцями Світового Банку (СБ) внаслідок охоплення ними великої кількості країн світу, що дає можливість широкомасштабних міжнародних зіставлень за представленим колом показників. Проте змістовне наповнення категорії «національне багатство» за їхнім підходом є досить специфічним.

Нематеріальна складова є найбільшою у структурі загальносвітового національного багатства (76,5 % у 2005 р.). За результатами розрахунків фахівців СБ, обсяг нематеріального капіталу України на одну особу в 2005 р. дорівнював 15,5 тис. дол. США, що становить 52,8 % загального обсягу НБ на одну особу, а частка природного капіталу, виробленого капіталу та чистих іноземних активів в Україні у структурі НБ становила відповідно 23,5 %; 24,7 та 1,1 % [4, с. 73–74]. Другим за величиною елементом національного багатства України є природно-ресурсний потенціал, питома частка якого на 01.01.2008 р. становила 36,04 %, а обсяг дорівнював 32 093,8 млрд. грн.

Найбільш специфічними складовими національного багатства України протягом останніх років є елементи фінансового капіталу, що впливають на його обсяг (чисті іноземні активи НБУ, чисті іноземні активи інших депозитарних корпорацій, зовнішній борг сектора державного управління, зовнішній борг інших секторів, міжфірмовий борг прямим інвесторам), сумарний обсяг яких є від'ємним (-0,22% НБ станом на 01.01.2008 р.). Людський потенціал як головна складова національного багатства є одним з найбільш визначальних критеріїв успішності соціально-економічних трансформацій у суспільстві [4, с. 78].

Одним з найвагоміших складників НБ виокремлюють людський потенціал – інтегральний показник граничної кількості і якості праці, якою володіє суспільство при певному рівні розвитку науки і технології, інформації, знань, співробітництва і довіри [3, с. 33]. За період 2007–2012 рр. у структурі НБ найбільшу частку займає людський капітал (близько 47 %), яка в той же час за ці роки скоротилася приблизно на 8 %. Частка людського капіталу в структурі світового НБ становить понад 66 %, а в країнах «сімки» і ЄС понад 75 %. Зокрема економічну оцінку людського потенціалу як сукупності нагромаджених властивостей людини, що формують її здатність продукувати нову вартість та отримувати дохід, здійснено на основі комплексного підходу. В Україні, на душу населення на початку 2008 р. припадало 234,7 тис. дол. США людського потенціалу [4, с. 78].

Кожна країна по-різному виокремлює та обліковує компоненти НБ, з огляду на що важко сформувати єдиний реєстр та виокремити економічно найсильнішу країну. Слід зазначити, що всі країни по-своєму нагромаджують та збільшують своє національне багатство, що з кожним днем ускладнює підрахунки.

Національне багатство є невід'ємною економічною зростання нації. Воно виформовувалось протягом багатьох років, постійно видозмінювалося, зазнавало нових форм та об'ємів. У центрі цієї макроекономічної категорії постає людина, яка оперує надбанням людства, застосовуючи найрізноманітніші методи, виокремлює ті, чи ті аспекти діяльності на які варто звернути увагу. Нагромадження чи повне знищення ресурсного матеріалу призводить до зростання чи занепаду економічної діяльності через призму людського впливу, що підтверджує постійних рух та розвиток для майбутнього утвердження як надії, як держави. Національне багатство витворюється за допомогою різних показників найперше соціального прогресу чи регресу суспільства.

Отже, для відтворення точної картини національного багатства України варто звернути увагу на створення національної системи репрезентування нефінансових нематеріальних активів у форматі

балансів СНР. Необхідно наголосити на людський та соціальний потенціал, які виформовують центральний спектр у класифікації нематеріальних нефінансових компонентів. Постіндустріальне суспільство вимагає розширення рамок інформаційного простору, який повинен віднайти свій аспект у відтворенні показників макроекономічної категорії. Варто видозмінювати межі проникнення та наповненості національного багатства, спираючись на трансформаційні процеси у сучасному соціумі, збагатити методологічну базу та підходи до кількісного розрахунку, що надасть змогу досконаліше оволодіти ситуацією на економічному ґрунті.

Національне багатство – це значеннєвий показник тієї, чи тієї країни у прошарку світових надбань, який формувався протягом багатовікової історії економічного розвитку та являє собою кількісно-якісні позначення утвердження держави та нації. Нерозв'язаними залишається проблеми обчислення та виокремлення елементів НБ, що потребує глибоко аналізу теоретичних досліджень та розширення трактування поняття. На нашу думку, найголовнішими компонентами НБ України є земельний ресурс та людський потенціал, які у вдалому поєднанні та продуманій державній політиці у геометричній прогресії примножать показник та підвищать ефективність функціонування економіки, забезпечать збалансований розвиток України на сьогодні й у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квак М. В. Теоретичний аналіз структуризації національного багатства: проблеми та завдання / М. В. Квак // Вісник Львівського університету. Серія економічна : зб. наук. праць Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 37(1). – С. 525–529.
2. Національне багатство України / За ред. Дорогунцова С. І. – К. : РВПС України НАН України, 2005. – 124 с.
3. Стефанишин О. В. Людський потенціал економіки України: Монографія / О. В. Стефанишин. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.
4. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / [Шинкарук Л. В., Бевз І. А., Барановська І. В. та ін.]; за ред. Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2015. – 304 с.
5. Юхименко П. І., Леоненко П. М. Історія економічних учень. Навчальний посібник / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. – К. : Знання-Прес, 2005. – 583 с. – С. 58–66.